

О. М. Файчук

канд. екон. наук

ORCID 0000-0003-4710-4563,

Ю. А. Акулович

магістр

ORCID 0000-0002-7367-3762,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ***НОВА ЕКОНОМІКА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

Постановка проблеми. На сьогодні, звичайний економічний прогрес вже не здатен задовольнити потреби мільйонів людей та ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої. У XXI столітті існують чіткі ознаки того, що глобальна економіка не може просуватися далі за звичними шляхами промислового зростання, не закінчившись катастрофою. Очевидно, що неможливо і надалі використовувати той об'єм ресурсів, як 20, 50, 100 років тому. Проблема посилюється глобальними енергетичними, продовольчими та фінансовими кризами та підкреслюється постійними попередженнями світових вчених про перехід людством низки планетарних кордонів та екологічних меж. Сьогодні уряди різних країн шукають ефективні шляхи виходу з цих криз, одночасно враховуючи екологічні межі, зелену економіку (у різних її формах) та пропонують як засіб для оновлення розвитку національної політики та міжнародного співробітництва сталий розвиток [3, с. 6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Першим дослідженням тенденцій і перспектив сталого розвитку займався Герман Дейлі [1]. Пізніше підходи до забезпечення сталого розвитку визначали такі зарубіжні вчені, як А. Лейзеровіч [20], Р. Кейтс [20], Т. Перріс [20], Дж.М. Хулс [21], Г. Паулі [6]. Серед вітчизняних вчених аналізом цілей сталого розвитку та можливостей їх підтримки займалися М. Згуровський [23], І. Вахович [22], З. Герасимчук [22].

Мета статті – обґрунтувати роль, тенденції та перспективи нової економіки для досягнення цілей сталого розвитку та виявити можливості її імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток передбачає застосування довгострокового комплексного підходу до розвитку та досягнення здорової громади шляхом спільного вирішення економічних, екологічних та соціальних питань, уникаючи при цьому надмірного споживання основних природних ресурсів. Його метою є задоволення сьогоденних потреб, без шкоди для завтрашнього дня, досягнення рівноваги та гармонії між стійкістю довкілля та економічною і соціально-політичною стійкістю. Зважаючи на значну роль економічної діяльності у спричиненні швидких змін в екологічній системі, існує нагальна потреба у більш інтенсивній інтеграції економіки до основ сталого розвитку та пришвидшеної інтеграції сталого розвитку до основ економіки.

Відповідно до традиції, започаткованої Гарольдом Готеллінгом (1931), природа вважається особливою формою капіталу. Поняття «природного капіталу» почало чіткіше визначатися з кінця 1990-х років

і стало частиною теорії неокласиків щодо економічного зростання. Ця гіпотеза передбачає нарощення такої кількості капіталу, створеного людиною, який зможе компенсувати зменшення кількості природного капіталу, аби забезпечити підтримку виробничого потенціалу та добробуту людства у майбутньому. За словами Роберта Солоу, така заміна відбувається з часом: теперішнє покоління споживає "природний капітал", але взамін передає більше виробничих потужностей у вигляді запасів, знань та навичок майбутнім поколінням [4].

Враховуючи поняття природного капіталу та взаємодоповнюючи його іншими факторами, Герман Дейлі у 1990 році визначив такі принципи екологічної економіки: 1) темпи розвитку відновлюваних природних ресурсів повинні дорівнювати швидкості їх відновлення; 2) коефіцієнт викидів відходів повинен дорівнювати рівню асиміляції навколишнього середовища, в якому вони зберігаються; 3) природні ресурси, що не відновлюються, повинні експлуатуватися з тією ж швидкістю, з якою вони замінюються на відновлювані ресурси. Звідси походить модель "міцної стійкості", яка базується на необхідності з часом підтримувати запас "критичного природного капіталу", необхідного для майбутніх поколінь [1].

У 2015 році для визначення напрямків сталого розвитку сучасності на Саміті ООН були ухвалені цілі сталого розвитку (ЦСР), які ще називають "Глобальними цілями" – це загальний заклик до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з бідністю, захистити планету і забезпечити мир і процвітання для всі людей у світі. ЦСР працюють у дусі партнерства і прагматизму, і спрямовані на правильний вибір з метою стабільного підвищення якості життя для майбутніх поколінь. Вони містять чіткі орієнтири та цільові показники, які всі країни мають запровадити відповідно до власних пріоритетів і екологічних проблем світу загалом. ООН визначає 17 цілей сталого розвитку:

1. Подолання бідності.
2. Подолання голоду.
3. Міцне здоров'я.
4. Якісна освіта.
5. Гендерна рівність.
6. Чиста вода та незалежні санітарні умови.
7. Відновлювана енергія.
8. Гідна праця та економічне зростання.
9. Інновації та інфраструктура.
10. Скорочення нерівності.
11. Сталий розвиток міст та спільнот.
12. Відповідальне споживання.
13. Боротьба зі зміною клімату.

14. Збереження морських екосистем.
15. Збереження екосистем суші.
16. Мир та справедливість.
17. Партнерство заради стійкого розвитку [17].

Варто зазначити, що невід’ємним для підтримки вищезазначених цілей сталого розвитку є створення такої економіки, яка зможе забезпечити нові способи економічного життя, зберегти Землю та її ресурси, а також надати можливість людям задовольняти власні потреби та потреби інших. Нова економіка повинна підкреслювати необхідність переходу від економічної системи, орієнтованої на державу та бізнес, до системи, орієнтованої на соціум.

Для оцінки сталого розвитку можна використати два загальні показники: індекс розвитку людини та величину екологічного сліду. Індекс розвитку людини (HDI) застосовується для вимірювання добробуту людей та дозволяє відслідковувати тривалість життя, доступ до освіти та доходи населення певної країни. Екологічний слід, у свою чергу, надає можливість виміряти величину попиту людства на природній капітал. Поєднання цих двох показників забезпечує чіткі мінімальні умови для глобального сталого розвитку.

В Україні індекс HDI з роками зростає та показує позитивну тенденцію підвищення рівня розвитку українців (рис. 1).

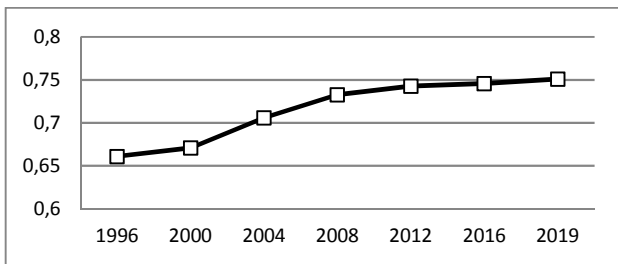

Рис. 1. Індекс HDI України, 1996-2019

Авторська розробка на основі джерела [17].

Так, індекс HDI в Україні у 2019 році становить 0,751 та вказує на високий рівень розвитку української нації. На рис. 2 видно, що найвище значення індексу HDI мають Норвегія (0,953), Швейцарія (0,944), Австралія (0,939). Найнижчі значення зафіксовані серед таких країн, як Чад (0,404), Південний Судан (0,388), Нігерія (0,354) [17].

Україна залишається однією з найбільш енергетично насичених країн та має найвищу енергоємність серед держав, що входять до Енергетичного Співтовариства. Останніми роками в Україні було здійснено багато змін та покращень щодо енергетичної політики та стратегій захисту навколишнього середовища. Україна продовжує долучатися до процесів міжнародної екологічної політики, зокрема у вуглецевій сфері, проте скорочення викидів парникових газів у довгостроковій перспективі все ще залишається проблемою для нашої держави.

За даними аналітичного центру Global Footprint Network, біоємність України на душу населення складає 2,8 га, а екологічний слід на душу населення досягає позначки 2,9 га, при цьому дефіцит біоємності становить 0,1 га (рис. 3) [13]. За індексом екологічної активності, розрахованим Єльським університетом, Україна посідає 44 місце у рейтингу 180 країн.

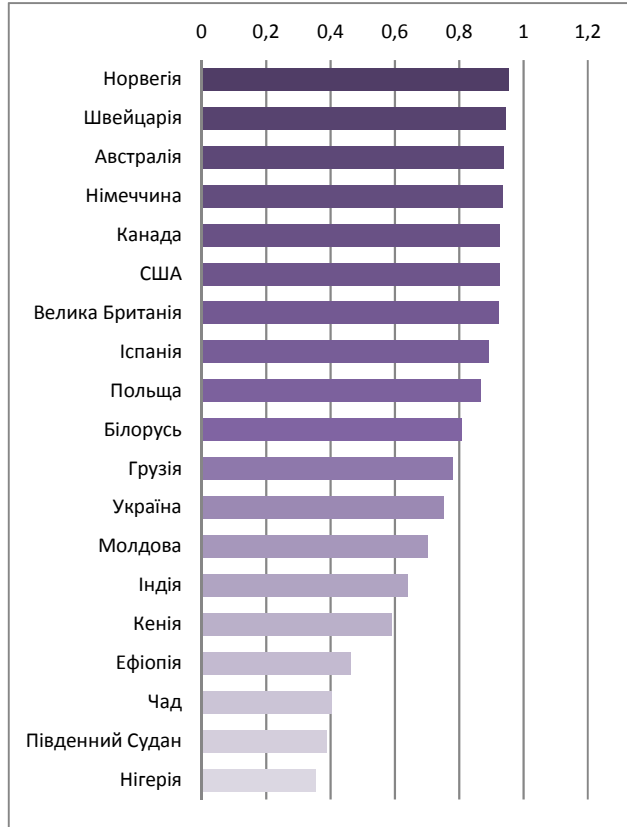

Рис. 2. Індекс HDI за країнами світу, 2019

Авторська розробка на основі джерела [17].

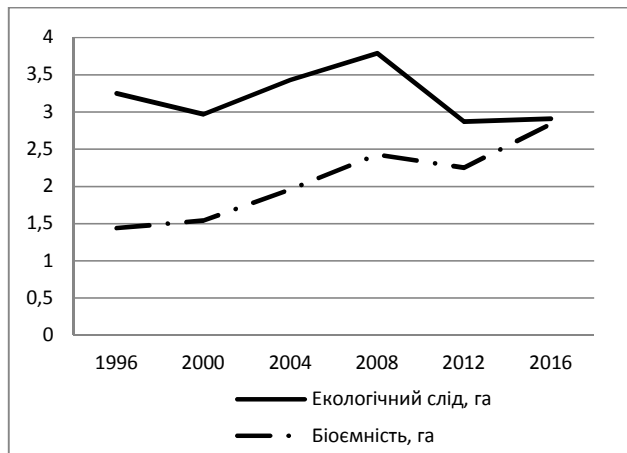

Рис. 3. Екологічний слід vs Біоємність (на душу населення), Україна, 1996-2016

Авторська розробка на основі джерела [13].

При цьому з рис. 4 видно, що Україна поступово вдається до щорічного скорочення викидів вуглецю, а також зменшує інтенсивність енергетичної суміші. Впродовж 2014 і 2015 років Україна знизила викиди вуглецю на 12,1 і 19,5% відповідно.

За статистичними даними, найбільшим джерелом викидів парникових газів в Україні є енергетика (35%), сільське і лісове господарство (24%) та промисловість (18%) (рис. 5).

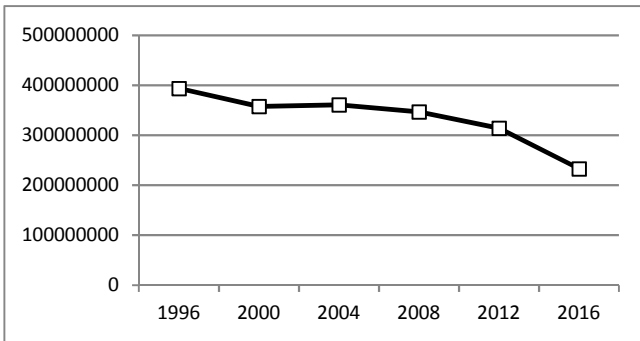

Рис. 4. Викиди вуглецю, Україна, 1996-2016
Авторська розробка на основі джерела [13].

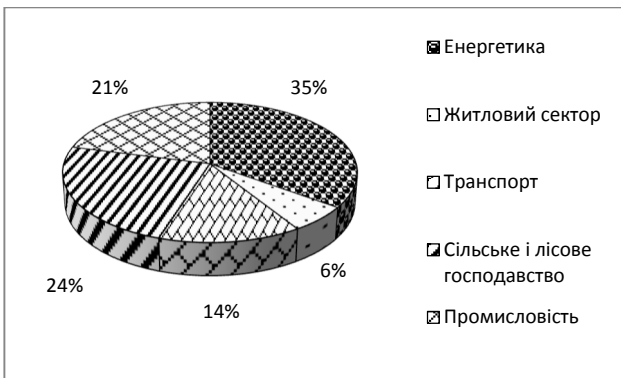

Рис. 5. Викиди в атмосферу, Україна, 2018
Авторська розробка на основі джерела [13].

У таких умовах, аби бути спроможною підтримувати цілі сталого розвитку, Україна може застосовувати низьковуглецеву стратегію, яка акцентує увагу на уникненні вирубки лісів та використанні коштів для забезпечення низьковуглецевого економічного розвитку нових галузей. Низьковуглецева стратегія вимагає дій у таких сферах, як інвестування в низьковуглецеву економічну інфраструктуру, сприяння інвестиціям та зайнятості в економічних секторах з низьким вмістом вуглецю, стале управління економічними секторами, зокрема у лісовому господарстві та гірничій справі і підвищення людського капіталу та створення нових можливостей для залежних від лісу громад [10]. Окрім того, у проекті Стратегії сталого розвитку України до 2030 передбачається зміна структури експорту та перехід від сировини та продуктів первинної переробки до продукції та послуг з високою доданою вартістю. Такі заходи допоможуть значно скоротити споживання енергії на одиницю ВВП, а частка чистої енергії, що утворюється, буде постійно зростати, витісняючи в першу чергу традиційні технології, що дозволить скоротити викиди парникових газів в атмосферу [2, с. 5; 16].

Передбачається, що економічне зростання України буде базуватись на зеленій економічній моделі, яка слугує важливим інструментом сталого розвитку. Незважаючи на те, що концепція зеленої економіки лише нещодавно здобула значну міжнародну увагу, науковці протягом декількох десятиліть обговорювали та аналізували можливості її впровадження, особливо у галузі екології та екологічної економіки. Приведені різноманітними міжнародними організаціями та об'єднан-

нями визначення поняття «зелена економіка» систематизовані у таблиці.

Таблиця
Визначення терміну «зелена економіка» відповідно до різних джерел

Джерело	Визначення
ЮНЕП	Зелена економіка – економіка, що приводить до поліпшення добробуту людини та соціальної справедливості, одночасно значно зменшуючи екологічні ризики та екологічні дефіцити [16]
Green Economy Coalition	Зелена економіка – економіка, яка забезпечує кращу якість життя для людства в екологічних межах планети [19]
ОЕСР	Зелена економіка – це сприяння економічному зростанню та розвитку, що забезпечує здатність природних активів продовжувати надавати ресурси та екологічні послуги, на які покладається наше благополуччя [10]
National Strategy for Sustainable Development	Зелена економіка передбачає відмежування процесу виснаження ресурсів і впливу на навколишнє середовище від економічного зростання [19]

Авторська розробка на основі джерел [10, 16, 18, 19].

Ініціатива зеленої економіки включає шість основних сфер, що охоплюють широкий спектр законодавства, політики, національних і міжнародних програм та проектів (рис. 6).

Рис. 6. Сфери зеленої економіки

Авторська розробка на основі джерела [5].

Проаналізувавши публікації різноманітних всесвітніх організацій та об'єднань (зокрема таких, як Stakeholder Forum, Green Economy Coalition, МТП, МКП), що займаються вивченням і впровадженням

політики сталого розвитку, можна виділити такі принципи зеленої економіки:

- підтримка цілей сталого розвитку;
- створення зелених робочих місць;
- ефективне використання ресурсів та енергії;
- повага до планетарних та екологічних меж;
- оцінка економічного розвитку не лише за базовими показниками;
- захист біорозмаїття та екосистеми;
- скорочення бідності, забезпечення добробуту та соціального захисту населення;
- демократична, прозора та стійка влада, верховенство права [9].

Разом із тим, ОЕСР визначає вісім інструментів політики зеленого зростання, до яких належать: сертифікація сталого виробництва та торгівлі; реформування субсидій; платежі за використання ресурсів екосистеми; екологічна фіскальна реформа; зелені енергетичні інвестиційні рамки та стимули; інклюзивне зелене соціальне підприємництво; сталі державні закупівлі; зелені інновації [10].

У якості ще одного підходу до глобального сталого розвитку можна виокремити впровадження синьої економіки. Синя економіка полягає у переході від дефіциту до достатку шляхом системного проектування, заснованого на законах природи, пов'язуючи різні продуктивні процеси та використовуючи місцеві

ресурси та робочу силу. У концептуалізації синьої економіки багаторазові вигоди приносять користь місцевій економіці, що приводить до більшого процвітання людини. Гюнтер Паулі, засновник концепції, наголошує, що прийняття принципів синьої економіки дозволить створити стійкі й інноваційні бізнес-моделі та додаткові робочі місця, підтримуючи цілі сталого розвитку. Автор пропонує інновації, які передбачають каскадування поживних речовин, енергії, та матерії для ефективного генерування більших доходів, досягнення більшої зайнятості та соціального капіталу в порівнянні з тими, що отримуються в результаті ведення основного бізнесу. З економічної точки зору, така кластеризація і каскадність означають, що дефіцитні й дорогі матеріали та продукти, які є вкрай необхідними, стануть набагато доступнішими та дешевшими [6, с. 277-279].

Поєднання основних особливостей розглянутих вище економік надає змогу створити нову економіку України, впровадження якої забезпечить підтримку ЦСР. Такий підхід дозволить здійснити ефективний перехід до сталого розвитку та імплементувати найпродуктивніші інноваційні моделі та стратегії. Риси, перейняті від низьковуглецевої, зеленої та синьої економік, на які нова економіка України зможе покладатись у здійсненні сталого розвитку економіки і суспільства, систематизовані на рис. 7.

Рис. 7. Поєднання особливостей низьковуглецевої, зеленої та синьої економік для створення нової економіки України

Авторська розробка.

При впровадженні нової економіки уряд України може застосувати кілька важелів, серед яких: законодавчі акти, ринкові інструменти, інвестиційні заходи

та інформаційні кампанії. Україна здатна відкрити ринки для нових видів діяльності в галузі зеленої економіки, наприклад, ввести положення про обов'язкову

переробку скла, металу, пластмас та електронного обладнання для заохочення фірм до залучення у відповідні галузі переробки. Допоміжні ринкові інструменти для переорієнтації фірм та споживачів можуть бути застосовані в секторі електроенергії, наприклад, для заохочення приватних осіб та фірм інвестувати у відновлювані джерела енергії системи та ставати незалежними її виробниками [8].

Інструментами для кращого обліку використання природного капіталу та впливу на екосистеми можуть бути податкова політика, політика видатків, цінова політика. Для підтримки переходу до екологічної економіки держава може встановлювати екологічні податки та збори, які спонукатимуть споживачів та виробників до більш екологічної поведінки, або надавати гранти, субсидії, податкові канікули тощо.

Висновки. Аналізуючи зв'язки між концепціями сталого розвитку людини, ми можемо виявити основні переваги впровадження та розвитку нової економіки у великих масштабах як такої, що створює передумови забезпечення довгострокового добробуту населення, зменшення екологічних проблем, спричинених шляхом експлуатації та нераціонального використання ресурсів. Протягом наступних десятиліть сталий розвиток більше не буде однією з можливостей для покращення життя людства, а стане єдиним доступним варіантом глобального розвитку. Відбувається революція сталого розвитку – від старої економіки з високим вмістом вуглецю, підвищенням рівнем забруднення, інтенсивними викидами та руйнуванням екології, до нової економіки, яка забезпечує низький рівень вуглецевої емісії, енергоефективність та екологічну підтримку. Поєднання особливостей низьковуглецевої, зеленої та синьої економік може створити якісну модель нової економіки України та дозволить забезпечити ефективний сталий розвиток і підтримку його цілей на різних рівнях.

Список використаних джерел

1. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Інститут сталого розвитку. Київ, 2002. 312 с.
2. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. Київ, 2017. 53 с.
3. A Guidebook to the Green Economy. Division of Sustainable Development, UNDESA, 2012. 65 p.
4. Vivien F-D. Sustainable development: An overview of economic proposals. URL: <https://journals.openedition.org/sapiens/227>.
5. Green Economy for Sustainable Development. UAE Government Portal. URL: <https://www.government.ae/en/about-the-uae/economy/green-economy-for-sustainable-development>.
6. Паулі Г. Синя економіка: 10 років, 100 інновацій, 100 мільйонів робочих місць. Grafiche Nordest: 2012. 320 с.
7. Principles, Priorities and Pathways for Inclusive Green Economies. GEC Report. URL: <https://www.greenecomomycoalition.org/assets/reports/GEC-Reports/Principles-priorities-pathways-inclusive-green-economies-web.pdf>.
8. The Green Economy: Trade and Sustainable Development Implications. UNCTAD. Geneva: 2011. 25 p.
9. A Guidebook to the Green Economy. Issue 2. UNDESA. 2012. URL: <https://sustainable-development.un.org>.

10. Організація економічного співробітництва та розвитку. URL: <http://www.oecd.org/>.
11. Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/>.
12. A guidebook to the Green Economy. Issue 3. UNDESA. 2012. URL: <https://sustainable-development.un.org/>.
13. Глобальна мережа екологічного сліду. URL: <https://data.footprintnetwork.org>.
14. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (2016). Доповідь про зелену трансформацію в Україні на основі показників зеленого зростання ОЕСР. URL: http://www.uinte.kiev.ua/images/files/monografii/GreenTransformation-UA_Web.pdf.
15. Stafford W., Facer K. Steering towards a Green Economy: A reference guide. CSIR. 78 p.
16. Програма ООН з довкілля. URL: <http://www.unep.org/greeneconomy>.
17. Цілі сталого розвитку. ООН Україна. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>
18. Коаліція зеленої економіки. URL: <https://www.greenecomomycoalition.org/>.
19. Міністерство екології ЮАР. URL: <https://www.environment.gov.za/>
20. Kates, R.W., Parris, T.M., Leiserowitz, A.A. What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice. Environment: Science and Policy for Sustainable Development, 3: 8–21. 2005.
21. Hulse, J.H. Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past. New Delhi: Cambridge University Press India Pvt. Ltd: 2007. 390 p.
22. Герасимчук З.В., Вахович І.М., Камінська І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: монографія. Луцьк, 2006. 220 с.
23. Згуровський М.З. Сталий розвиток у глобальному і регіональному вимірах: аналіз за даними. НТУУ «КПІ». Київ, 2006. 84 с.

References

1. Daly H. Beyond growth. Economic theory of sustainable development. Institute for Sustainable Development. Kyiv: 2002. 312 p.
2. Ukraine's Low Carbon Development Strategy to 2050. Kyiv: 2017. 53 p.
3. A Guidebook to the Green Economy. Division for Sustainable Development, UNDESA, 2012. 65 p.
4. Vivien F-D. Sustainable development: An overview of economic proposals. Retrieved from <https://journals.openedition.org/sapiens/227>.
5. Green Economy for Sustainable Development. UAE Government Portal. Retrieved from <https://www.government.ae/en/about-the-uae/economy/green-economy-for-sustainable-development>.
6. Pauli G. Blue Economy: 10 years, 100 innovations, 100 million jobs. Grafiche Nordest: 2012. 320 p.
7. Principles, Priorities and Pathways for Inclusive Green Economies. GEC Report. Retrieved from <https://www.greenecomomycoalition.org/assets/reports/GEC-Reports/Principles-priorities-pathways-inclusive-green-economies-web.pdf>.
8. The Green Economy: Trade and Sustainable Development Implications. UNCTAD. Geneva: 2011. 25 p.

9. A Guidebook to the Green Economy. Issue 2. UNDESA. 2012. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org>.
10. Organization for Economic Co-operation and Development. Retrieved from <http://www.oecd.org/>.
11. United Nations. Retrieved from <https://www.un.org/>.
12. A guidebook to the Green Economy. Issue 3. UNDESA. 2012. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/>.
13. Global Footprint Network. Retrieved from <https://data.footprintnetwork.org>.
14. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2016). Report on green transformation in Ukraine based on OECD green growth indicators. Retrieved from http://www.uintei.kiev.ua/images/files/monografii/GreenTransformation-UA_Web.pdf.
15. Stafford W., Facer K. Steering towards a Green Economy: A reference guide. CSIR. 78 p.
16. United Nations Environment Program. Retrieved from <http://www.unep.org/greeneconomy>.
17. Sustainable Development Goals. UN Ukraine. Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
18. Green Economy Coalition. Retrieved from <https://www.greeneconomycoalition.org/>.
19. Department of Environmental Affairs of South Africa. Retrieved from <https://www.environment.gov.za/>.
20. Kates, R.W., Parris, T.M., Leiserowitz, A.A. What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice. Environment: Science and Policy for Sustainable Development, 3: 8–21. 2005.
21. Hulse, J.H. Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past. New Delhi: Cambridge University Press India Pvt. Ltd: 2007. 390 p.
22. Gerasymchuk Z.V., Vakhovych I.M., Kaminska I.M. (2006). Finansova politika stalogo rozvytku regionu [Financial policy for sustainable development of the region]. Lutsk. 220 p.
23. Zgurovsky M.Z. (2006). Stalyi rozvytok u globalnomu ta regionalnomu vymirah: analiz zadannymy [Sustainable development in global and regional dimensions: data analysis]. NTUU "KPI". Kyiv. 84 p.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2019
Прийнято до друку 19.12.2019

Формат цитування:

Файчук О. М., Акулович Ю. А. Нова економіка для досягнення цілей сталого розвитку в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 21-26. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).21-26](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).21-26)

Faichuk O. M., Akulovych Yu. A. (2019). A new economy for sustainable development goals in Ukraine. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 21-26. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).21-26](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).21-26)